

FOSIL MAGAZÍN č. 4 - NIZOZEMÍ

I mé hudební hokynářství Fosil začíná mít své vrcholné produkty a tím je právě nová kazeta NIZOZEMÍ. Vznikla ve spolupráci se skupinou sedmi hudebníků a byla natočena v delftském studiu SSD. Kazeta vychází jak česky, tak holandsky a po dvaceti letech mého písničkáření je dalším vývojovým krokem, neboť se v této chvíli rovnocenně prezentují v obou světech, ve kterých žiji, jak v českém, tak holandském. A to je pro mne, zpěváka v emigraci, závažný čin. Aniž opouštím svět „minulý“, dostávám podobu i ve svém současném prostředí.

Osud zpěváka a básníka v zahraničí je nutně ztroskotáním a cítí to všichni, kteří odešli či byli nuceni odejít. Na zachování vlastní identity a celistvosti je snad vězení ve vlastní zemi spolehlivějším prostředkem. Emigrace je pro umělce slova prožitkem dvojí zrady: zrady na sobě samém a

zrady, kterou na něm páchá jeho nové a cizí prostředí. Teď ale nemluvím o tom, že mi tu nikdo neublíží, nic nezakazuje a že mám co jíst a kde bydlet. Mluvím o tom, zda se člověku podaří jít dál cestou plné a přítomné pravdivosti, a v případě, že ano, zda to přece jen už nebude pouze cesta temná, depresivní, nesdělná a lidem nesrozumitelná, cesta nocí. A jsem přesvědčen, že kdybych od počátku tuto noc nazýval dnem, jak mnozí z úzkosti činí, že bych si tím jen posvítíl na malé místečko pod mýma nohama, na kterém bych se navždy zastavil. A tuto noc zatajovat nechci, a to právě proto, že z ní chvi vyjít.

Ještě doma, na osudových váhách rozhodování k odchodu, jsme si slibovali, že už nebudeme zatajovat a že odcházíme, abychom konečně žili v pravdě. Jak je dodržení těchto zásad těžké, zjišťujeme až zde. Ale nezatajoval jsem ani doma. Vyneslo mi to obdiv i porci samoty, a nakonec život v cizině. Nezatajuji ani zde, ale cesta pravdivosti se stala nezřetelnou v nejasných obrysech smyslu mého vlastního života a to mi obdiv nevyneslo a porcí samoty jako by jen přibývalo. Ale je také možné se tomu usmát. Přece jsme byli vycvičení na život bez naděje a nebudeme tvrdit, že emigrace je automatické objevení naděje. Ale že se v tom pořád tak patlám, že si nedám s tím vším trochu pohov, a o čem to vlastně mluvím tak vážným tónem? Snad se tady nechci vychvalovat za to, že jsem natočil novou kazetu!

Vážný tón na mne padl z jiného důvodu. Máme teď deset dní na bytě ruského básníka Nizamedtina Achmetova. Když mu bylo sedmnáct, tak ho zavřeli a to bylo v roce 1966. Bylo to nespravedlivé a on si to nechtěl nechat líbit. Vytrvale si stěžoval, tedy tam zůstal dvacet jedna let, a to poslední čtyři léta v psychiatrické léčebně. To, co vypráví, mohou být také příběhy z pekla, ze kterého vyšel teprve před sedmi měsíci. Včera k nám telefonovali z BBC a dělali s ním po telefonu půlhodinové interview. Mluvil o svobodě a smyslu života a o tom, že se za pár měsíců vrátí domů a že ví, co ho tam čeká, a znovu mluvil o svobodě a smyslu života, a když zavěsil, otočil se k nám se svým tichým tatarským úsměvem a řekl: duraki. Dlouho jsme se tomu smáli. Večer jsme poslouchali Vysockého. Nizamedtin znal mnoho jeho písní z vězení. Bachaři to tajně pašovali dovnitř. Ach, to podivné Rusko. „Ale tady žít nemohu, není z čeho, vrátím se,“ říkal. V Německu o něm někdo nahrál na desku písničku. Chtěl nám ji pustit na kazetě, ale z nepozornosti si natočil jen půlku. „Je ta písnička dobrá?“ ptal se. „Není. Je to jak článek v novinách. Zpívá se jenom o tom, co se s tebou stalo, poezie tomu chybí. Je to takové germánské.“ Pokrčil rameny a na mne padlo vážné myšlení a teď se i prodralo do tohoto hokynářského Fosil magazínu. To ale prodeji neprospěje.

Tedy o něčem jiném. Zvedl jsem oči od psacího stroje a rozhlédl jsem se po ateliéru. Ano, mám ateliér na druhém břehu řeky. Je prostorný, ale už se v něm sotva hnu, je přečpaný věcmi, které jsme našel na ulicích a v kontejnerech. A jedna stěna je plná neprodaných fosilních kazet. O tom

jsem se chtěl také už zmínit. Jsou potíže s reklamou. Na inzeráty v novinách lidi nereagují, tedy zbývá jediná možnost, a to posílat fosiloviny přímo na adresy, ale jak k nim přijít? Adresář lidí, kteří si kupovali desky u Šafránu, jsem nedostal a exiloví nakladatelé mě moudře odmítli pustit do svých adresářů. Takže jsem sháněl adresy všelijak. A když to tak spočítám, za necelé dva roky existence Fosila je adres, ze kterých jsem nedostal odpověď asi tisíc a půl. Takže jenom na známky jsem vyhodil asi tisíc a půl guldenů. Gulden je asi tolik, co německá marka. Nejenže to zvyšuje náklady a tím i cenu kazet, ale mohla být za to další kazeta a upřímně řečeno, je to práce na hovno. Už to dělat nebudu, ale jak tedy? Čím pěknější kazeta, tím víc peněz stojí a já nechci a ani nemohu prodávat za vyšší ceny, než jsou běžné v obchodech. Jediná možnost, jak držet rozumné ceny a pokračovat v práci, je zvýšit prodej, ale jak to v exilu udělat, když jsme tak strašně rozcouraní a není žádné společné komunikační médium? Původně jsem trochu naivně kalkuloval s pěti sty zájemci, ale sešla se jich asi tak čtvrtina a ne všichni koupí všechno. To chápu, ono to leze skutečně do peněz. Takže bych měl prosbu, neboť mi nic jiného nezbývá: poptejte se po okolí, jestli by se ještě nenašli nějakí zájemci o kazety. Když nezapočítám do nákladů pronájem ateliéru a hodiny, které tomu sám věnuju, tak se s Fosilem finančně pohybuju jakž takž nad vodou, ale vyznáno upřímně - abych měl volnější ruce, potřeboval bych toho prodat víc. Minulá kazeta Pánbů na polil se zatím prodává špatně, možná jsem „přesytíl“ trh, takže nevím, jak dopadnu s touhle kazetou, která je sice zatím nejlepší, ale také nejdražší, a pokud to i s ní půjde pomalu, budu muset příští kazetu, která se zatím pracovně jmenuje Zahrady radosti, odložit až na podzim a velký plán podzimní kdo ví na kdy. Takže kdybyste o někom věděli... Odměnou vám bude vztek bolševika, že se mu nepodařilo mi emigraci zavřít hubu.

Tedy ke kazetě Nizozemí. Všechno to začalo v kuchyni, a kdo zná trochu lépe Holandsko, ví, jakou roli hraje kuchyň a aanrecht v jeho životě i vědomí. Náš domácí Direk už několik let pracuje v Indonésii a na podzim v roce 1986 se rozhodl, že nám daruje k vánocům novou kuchyň. (Mimochodem také díky jeho bezúročné půjčce se mohl celý dvoujazyčný projekt Nizozemí rozjet. Tedy na domácího si nemohu stěžovat.) Zástupce domácího v jeho nepřítomnosti je architekt a basový kytarista Bernard-Jan Kahmann. I jeho znám od začátku. Tedy Bernard přišel a začal kuchyň montovat. Chvilí montoval a chvíli zase seděl u mě v pokoji a přehlížel pronajmuté přístroje, na kterých jsem montoval sérii prvních deseti kazet Rychty 74. Idea Fosila jako vyhrabávání vlastní minulosti ho zaujala, udělal to doma hned také. Ale že by si to někdo koupil, se mu zdálo pošetilé. Když začly chodit první reakce, byl velmi potěšen. A tak jsem jednou takhle seděli hluboko do noci, já mu pouštěl Mertovy písničky a on navrhnul, že bychom mohli udělat společnou desku. Holandsky a česky souběžně. Hrál skoro dvacet let ve skupině, která se nedávno rozpadla, a to by byl zase důvod dát ji dohromady. Taková aliance fosilů. Klávesistu Bena a kytaristu Jana jsem znal od vidění. Pak mluvil o svém bratru Wimovi, že ten když to vezme, tak jsme zachráněni. Kdysi s nimi začínal a dnes je špičkovým bubeníkem. Wim to vzal. Já si to sice vůbec neuměl přestavit, ale ve stavu, ve kterém jsem se tehdy nacházel, mi to znělo nadějně. To asi musím lépe vysvětlit.

Rok předtím, v roce 1985, jsem prožil jakési ztroskotání. První rok emigrace 1978-79 jsem jezdil po světě a hrál pro české exulanty. Moc nám to nešlo dohromady a vybuchlo to fejetonem Požár v bazaru. Sáhnu na nejcitlivější místo a byl vypovězen i z exilu. Přestali mě zvat a já se pustil do angličtiny v doufání, že ta mě přivede mezi normální lidi i publikum. Asi po roce jsem napsal první dvě písně: Bicycle (Jízdní kolo) a Refugee (Uprchlík). Pak jsem jel na dva měsíce do Londýna, kde jsem ještě napsal píseň The Pound (Libra) a stalo se něco podivného. Londýn i angličtina mi zahořkly. Žil jsem dva roky v Holandsku, kde jsem většinou nebyl a nebo se tam zabýval angličtinou. Pravda, nebyly jazykové kurzy, nejsou učební pomůcky, Holanďani vlastní jazyk nectí, ale to jsem tehda nevěděl. V bezmoci samouka a ze špatného svědomí vůči Holandsku, z neurózy, že to všechno jaksi dlouho trvá a také díky objevu, že ne všichni Holanďani rozumějí anglicky, jsem nechal angličtiny a pustil se do holandštiny. V Rotterdamu otevřeli nový, takzvaný intenzivní kurz. Pět hodin denně. První měsíc jsme se zabývali kuchyní a museli jsme se pořád dívat na blboučké obrázky, neboť jakýsi pabl vymyslel novou metodu bez gramatiky. Druhý měsíc jsme se zabývali nářadím v dílně, třetí měsíc porodnicí a nemocnicí, potom chozením na úřad atd.

Kdybych chtěl v té době říct nějaké holce, že ji mám rád, uměl bych to jen pomocí popisu vařeček, šroubů a svěráků a gynekologického stolu. Teda za rok jsem měl holandštiny po krk a nemohl jsem ji ani vystát. Sice jsem z jakéhosi nadšení měl už napsáno několik holandských písní, ale uzavřel jsem to nafoukaným rozhodnutím, že holandsky psát nebudu, že si najmu překladatele. V tu dobu jsem už měl nějaká představení a patlal jsem holandštinu s angličtinou dohromady a nikdo se mi za to nesmál a to mě dráždilo také. Tedy jsem své nové spoluobčany pasoval na balvany. Bohužel i to je pouze jedna vývojová fáze emigrace, kterou každý projde, dříve či později. Takže jsem se ze zoufalství a uražené ješitnosti pustil do němčiny. To šlo snadno, měl jsem pocit, že z jakési pohmožděné hanáčtiny jsem se konečně dostal k normálnímu jazyku. Seděl jsem doma, učil se německy a blouznil, že se tam jednoho dne odstěhuju a všechno bude jiné. Dana studovala na univerzitě, holandsky mluvila normálně a se mnou ztrácela trpělivost. Já se holandštinou zabýval jen ve dny, kdy jsem měl představení, a to jen proto, abych do toho nepletl německá slova. Všechno začlo být napnuté a vratké. Zní to úsměvně, ale v té době jediné, ale v té době jediné, co mi dávalo psychickou a životní jistotu, byla německá gramatika a tu jsem dokázal mlít od rána do večera. Ve své nevzdělanosti jsem totiž také začal chápat, co to gramatika je. A v této náladě a odporu ke všemu holandskému se někdy koncem roku 1983 objevil Gert Helmer, člověk přes padesát, a nabídl mi, že by mohl překládat, že se kdysi na vojně naučil trochu rusky. Já jen zaskřípal zuby a dal mu nepřeložitelnou moravskou baladu Kačenka divoká. Za týden volal, že to nejde přeložit, ať mu dám něco jiného. Dal jsem mu Píseň o míru, kterou jsem ze své pozice napsal pro jednu pošetilou mírovou manifestaci v Den Haagu. Bude na kazetě Zahrady radosti. No a on ji přeložil blbě a já ani nedoufal v nic jiného. Zavolal jsem mu, že je to blbě, on se podrobně vyptával proč, a já mu to otráveně vysvětloval. Za týden přišel nový překlad a byl vynikající. Pak přišla Tkanička a zdála se mi lepší než v češtině, a tak začla skvělá spolupráce. Na jaře 1984 byl už materiál na desku a tu jsem také hned natočil. Jmenuje se Hier is mijn thuis (Tady domov mám). Úspěch to velký nebyl, vydavatele jsem díky tomu nenašel, přílišně jsem se zadlužil, ale nakonec jsem tisíc kousků po představeních vlastnoručně prodal. Dodnes mi ještě pár lidí vzkazuje, že je to jejich nejoblíbenější deska. Holandsko sice není žádná radostná země na vystupování, ale překladů přibývalo a německy sen ztrácel na naléhavosti. Během dvou let Gert udělal padesát překladů. Ale koncem roku 1985 těžce onemocněl, musel práce nechat a po roční nemoci zemřel. Na pohřbu jsem mu hrál lidovou píseň Smrt v jeho překladu. To byla jedna katastrofa. Druhá byla, že jsem už v tu dobu zcela ztratil kontakt s českým světem. Léta jsem nehrál, zapomínal písničky, čeština mi začla lézt z huby jaksi podivně a fejetony jsem přestal psát, protože je nikdo nechtěl tisknout. Napsal jsem sice v tu dobu 500 stran knihy Dopisy Ivanovi, jsou to reflexe místního života formou dopisů spisovateli Ivanu Klímovi, ale kniha zůstala netknuta v šuplíku a ani Klímovi jsem ji neposlal. Nevěřil jsem, že by to někdo vydal, tak jsem neměl sílu na konečnou úpravu, dokonce jsem to po sobě ani ještě celé nečetl. Najednou se mi zdálo, že každou stranou českého textu se vzdaluji od místního prostředí, se kterým jsem se po sedmi letech pořádně nesžil. Všiml jsem si strašlivá prázdnota. Dana už dokončovala na univerzitě slavistiku a hledala téma na závěrečnou práci. Napadlo ji, že by to mohla napsat o mně a česky. Návrh byl přijat a ona se pustila do studování mého archívu a starých deníků a začla klást otázky. Jak archív, tak deníky jsem snad desetiletí neviděl. A tu se stala podivná věc. Nejenže jsem objevil sérii písní, o jejichž existenci jsem už nevěděl, ale začal jsem i svůj osud vidět jinýma očima. deset dramatických let na českém jevišti, první dramatická léta exilu, vrcholící písněmi Nizozemí, Na výsluní svobody a Emigrace a pak rozpad. Podivné dobrodružství sám sebe vyhrabávat jako kouzelnou zkamenělinu plnou podivných zákrutů a temných barev se třpytivými ornamenty. Práce dostala název Píseň a trest a přede mnou ležel můj vlastní osud, pevně, ale i vyzývavě uzavřen v minulosti. Popojdu tedy pár měsíců dopředu a logicky docházím k založení Fosila.

Fosil byl na světě a Bernard přišel s nápadem udělat desku. Žádné lidové písně, žádné už vydané písně, tedy poslední Gertovy překlady plus tři moje staré anglické písně. Pracovní název byl Heavy Accent (Těžký přízvuk). Na podzim 1986 jsme ještě s Bernardem a Benem udělali přibližná aranžmá a co teď? Nutno najít dobré a zaplatitelné studio. Měsíce mýjely, a tak jsem navrhl udělat českou kazetu. Doma mi ležela série mých nejlepších a nikdy nevydaných písní, tak vznikla kazeta

Novinové sloupy. To bylo jaro 1987. Studio pořád ještě nebylo, tak jsme do podzimu ještě zvládli kazetu moravských balad Vyjdi slunko a studio se objevilo. Studio SSD, které si vybudovalo společně několik skupin a které za rozumné peníze pronajímají k nekomerčním účelům.

Zjišťuji, že se mi vrací i někdejší psychické zdraví. Ještě než jsem řekl něco podstatného ke kazetě Nizozemí, popsal jsem už devět stran. Tedy pokud věrný čtenář došel až sem, konečně se něco dozví o té nové a geniální kazetě.

Natočení kazety Nizozemí bylo zajímavé a dramatické, ale upřímně řečeno, musíte si ji napřed poslechnout, jinak bude trochu nejasné, o čem mluvím. Ani by se to sem nevešlo, a pokud bych zvýšil počet stran, stane se Magazín těžkým a poštovné neúměrně vysokým. Tedy o tom jindy a jinde. V nejbližší době míním založit knižní nakladatelství SEBETLAČ a v něm si udělám dostatečný prostor pro své prózy. Krajanská vydavatelství jsou nejen nespolehlivá, protože nechtějí vydávat to, co bych chtěl vydat já, ale i díky jejich snaze dávat knihám „profesionální“ vzhled a mudrování nad edičními plány roztahuje vydání knihy na léta. Já zůstanu u formy samizdatové, obohacené o výtvarné zkušenosti nasbírané u Fosila. Jde přece o obsah.

Kazeta začíná písní REFUGEE. Ta je v Holandsku už celkem známá, ocitla se v rozhlase i televizi, jedny velké noviny o ní před lety napsaly, že má na to, aby se stala světovým hitem. Uvidíme. Původně jsem ji chtěl napsat jako legraci podle definice emigranta, že totiž emigrant je člověk, který přišel o vše kromě svého těžkého akcentu. Jenže to nakonec vyšlo jako velmi ponurá reflexe utečencovy pozice.

Druhá píseň BICYCLE byla mou první písní zde. Anglicky jsem se učil asi rok a měl za to, že to bude ještě léta trvat, než něco napíšu. Ale někdo ukradl Daně na trhu moje kolo. To mě tak rozlítilo, že jsem měl ještě ten den hotovou píseň. Den na to jsem ji hrál u domácích, ti se řehtali a hned začli zpívat se mnou. Jak zrádně snadná byla ona první bariéra. Následuje píseň POSÍLÁM TI ve svingujícím jazzovém kabátě, snad mi to zarytí folkaři odpustí. HALELUJÁ TRAMVAJE je hnáno kupředu úžasným motorem Wimových bubnů. Píseň jsem napsal jednou ve stoje v pražské tramvaji v tlačenici a nekonečné cestě do Dejvic. SOKRATA jsem napsal na cestě z Bratislavy do Prahy. Vždy jsem vymyslel sloku, zastavil auto, zapsal a jel dál. Někdo mi říkal, že přijde na představení Patočka, tak jsem mu to chtěl věnovat. Jenže do Prahy přijel v tu dobu holandský ministr zahraničí, sešel se s Patočkou dřív než s Husákem, tak ho Husák už nepřijal, Patočku odvezli na výslech, z výslechu do nemocnice a tam zemřel. Na pohřbu nás ti debilové filmovali hezkými videokamerami rozestavěnými mezi hroby. Holandská verze je natočená s trhovnickým sborem. Na natáčení české verze se mi čeští smluvení zpěváci nedostavili. Asi se báli, tedy to zpívám celé sám. První polovina končí písní GALILEO, kterou kolegové považují za jasný hit.

Druhá polovina se otevírá hlavní písní NIZOZEMÍ. Je to devítiminutová skoro symfonická skladba s hysterickými vpády rockových výbuchů. Touhle písní si velmi nesmlouvavě vyřizují účty s holandským kalvinismem. Je to píseň nádherná a monumentální a při jejím natáčení se stalo cosi neuvěřitelného. Vše bylo natočeno a nazpíváno a kytarista Jan Ramp měl ještě natočit svůj part. Měl na to do půlnoci ještě dvě hodiny, ale nešlo to. Zvukař tedy trpělivě natahoval frekvenci až do půl druhé, kdy sám ztratil nervy, vyrval Janovi kytaru z ruky a natočil z fleku i vzteku kytaru, před kterou se pokloní i ti největší bluesoví kytaristi. My do té chvíle neměli tušení, že máme za zvukaře kytaristu takových kvalit. Byl to šok i zjevení.

No a vidím, že jsem na konci s papírem. Tedy všechno to končí písní MISTŘE JENE. Pro mne tato píseň byla svého času velmi závažná. Musel jsem si v prvních měsících Charty 77, jako nakonec skoro každý tehdy v Československu, jasně uvědomit, za čím stojím. Píseň Mistře Jene byla jaksi výsledkem tehdejšího pochodu myšlenek. Od začátku byla tato píseň aranžérský oříšek a nakonec ji Ben odmítl nahrát, že je to příliš nafouklé drama o člověku v Holandsku neznámém. To ale není pravda. Ben byl do šestnácti v ortodoxním katolickém klášteře a dodnes se nezbavil hořkého pocitu, že Hus byl kacír. Tedy jsem požádal koncertního kytaristu Pavla Steidla, který „vyčadil“ před rokem z Prahy, o pomoc. Vznikla nahrávka, kterou i Ben byl unesen a shodli jsme se, že touto písní to vrcholí i končí. A já končím pro dnešek též.